

Koronavirus a zaměstnávání cizinců blesková anketa HK ČR – vyhodnocení duben 2020

Zdroj dat

Hospodářská komora ČR (dále jen „HK ČR“) vedla **od čtvrtka 2. 4. 2020 do pondělí 6. 4. 2020** bleskovou anketu mezi firmami zařazenými HK ČR do Programu kvalifikovaný zaměstnanec (dříve Režim Ukrajina). Anketa nesla název „**Koronavirus a zaměstnávání cizinců**“.

Cílem ankety bylo zjistit, jaký byl dopad koronaviru na pracovně-právní vztahy se zaměstnanci – cizinci, jaká opatření v této souvislosti zaměstnavatelé učinili a jaká opatření zvažují. Výsledky ankety byly a budou použity pro formování dalšího postupu HK ČR, zejména při komunikaci se státními orgány s cílem přizpůsobit nastavení Programu kvalifikovaný zaměstnanec požadavkům uživatelů a ulehčit tak podnikatelům v současné tíživé situaci.

Celkem na anketu odpovědělo **240 respondentů** ze všech krajů České republiky. Na anketu odpovídaly mikro, malé, střední, ale i velké podniky.

Program kvalifikovaný zaměstnanec

Program kvalifikovaný zaměstnanec (dále jen „Program“) je **schválený vládou** za účelem dosažení ekonomického přínosu pro ČR podle zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území ČR.

Cílem Programu je **poskytnout podporu přímým zaměstnavatelům, kteří do ČR potřebují přivést kvalifikované zahraniční pracovníky**. Za tímto účelem je jejich zahraničním pracovníkům, kteří splní stanovená kritéria, garantována možnost podání žádosti o pobytové oprávnění na zastupitelském úřadu ČR v zahraničí.

Program se vztahuje na zaměstnance z Ukrajiny, Mongolska, Srbska, Filipín, Indie, Běloruska, Moldavska, Černé hory a Kazachstánu.

Program je určen:

- **na straně zaměstnanců** pro nově najaté zahraniční pracovníky z vybraných zemí, kteří dle Klasifikace zaměstnání CZ-ISCO vykonávají činnost v hlavních třídách 4 – 8 v oblasti výroby, služeb nebo ve veřejném sektoru;

- **na straně zaměstnavatelů** pro subjekty, působící alespoň 2 roky v ČR, s vypořádanými závazky vůči státu (platba zdravotního a sociálního pojištění, daně), zaměstnávající alespoň 6 zaměstnanců.

Žádosti o zařazení do Programu zpracovávají jednotliví garanti:

- **Hospodářská komora ČR a její krajské pobočky (KHK) – hlavní garant, který zpracovává 80 % všech žádostí o zařazení**
- Svaz průmyslu a dopravy ČR
- Konfederace zaměstnavatelských a podnikatelských svazů ČR
- Asociace malých a středních podniků a živnostníků ČR
- Agrární komora ČR
- Potravinářská komora ČR
- Zemědělský svaz ČR
- Lesnicko-dřevařská komora ČR
- Asociace soukromého zemědělství ČR
- Agentura pro podporu podnikání a investic CzechInvest

Zaměstnávání cizinců

Z celkového počtu 240 respondentů jich 233 uvedlo, že **zaměstnává 3625 pracovníků přes Program kvalifikovaný zaměstnanec**. Celkem 159 respondentů zaměstnává **1307 zaměstnanců na krátkodobá tzv. Schengenská víza**. Tato krátkodobá víza jsou přitom často způsobem, jakým si firmy „testují“ pracovníky, které pak následně zaměstnají přes Program.

V 93 % případů (222 respondentů) se zaměstnávají Ukrajinci, zastoupení v anketě měly i firmy zaměstnávající Bělorusy, Moldavany, Filipínce, Indy, Mongoly a Srby. Neodpověděla žádná z firem, která zaměstnává Černohorce a Kazachstánce. Zatímco o Černohorce není zatím ze strany zaměstnavatelů příliš zájem, o Kazachstánce je v současnosti zájem velký, ale příslušná kvóta je zatím velmi nízká (300 osob/rok). Navíc se tyto pracovníci koncentrují do několika konkrétních firem, které ale na anketu nerefletovaly.

Nejčastěji (ve 28 % případech) jsou cizinci přicházející přes Program zaměstnávání jako řemeslníci a kvalifikovaní pracovníci na stavbách (dle klasifikace CZ-ISCO se jedná o třídu 71), dále jako kovodělníci, strojírenští dělníci a pracovníci v příbuzných oborech (CZ-ISCO 72, v 11 %) a jako montážní dělníci výrobků a zařízení (CZ-ISCO 82, v 10 %).

Návrat zaměstnanců do vlasti

Koncem března 2020 vyvolalo rozhodnutí ukrajinských úřadů uzavřít hranici a podobné kroky jiných zemí kvůli obavám ze šíření koronaviru návrat cizinců do vlasti. Ptali jsme se proto „Kolik zaměstnanců z Ukrajiny a ostatních států zahrnutých do Programu kvalifikovaný zaměstnanec z celkového počtu těchto zahraničních pracovníků u Vás ve firmě se v době nouzového stavu vrátilo zpět do své vlasti?“. Respondenti museli vybrat jednu ze 4 možností.

Návrat cizinců do vlasti se dotkl pětiny (21 %, tj. 51 firem) respondentů, kteří zaměstnávají 631 pracovníků z Ukrajiny a dalších zemí. Většinu (79 %) respondentů návrat cizinců do jejich vlasti nijak zatím nepostihl.

Abychom získali představu o konkrétní podobě, zeptali jsme se i na to, jak z pohledu zaměstnavatelů tento návrh probíhal po organizační stránce. **Často si cizinci brali na cestu do vlasti neplacené volno.** Jako důvod, proč ve sledované době nevyužili možnost návratu domů, byl uváděn např. strach zaměstnanců o jejich práci, příp. obava ze situace na Ukrajině. Zmiňována byla i finanční nevýhodnost neplaceného volna ve srovnání s náhradou mzdy, kterou jim zaměstnavatel vyplácí, pokud jsou na překážce v práci. Část zahraničních zaměstnanců využila na návrat dovolenou a někteří (spíše výjimky) rovnou ukončili pracovní poměr dohodou, anebo tak, že dali výpověď.

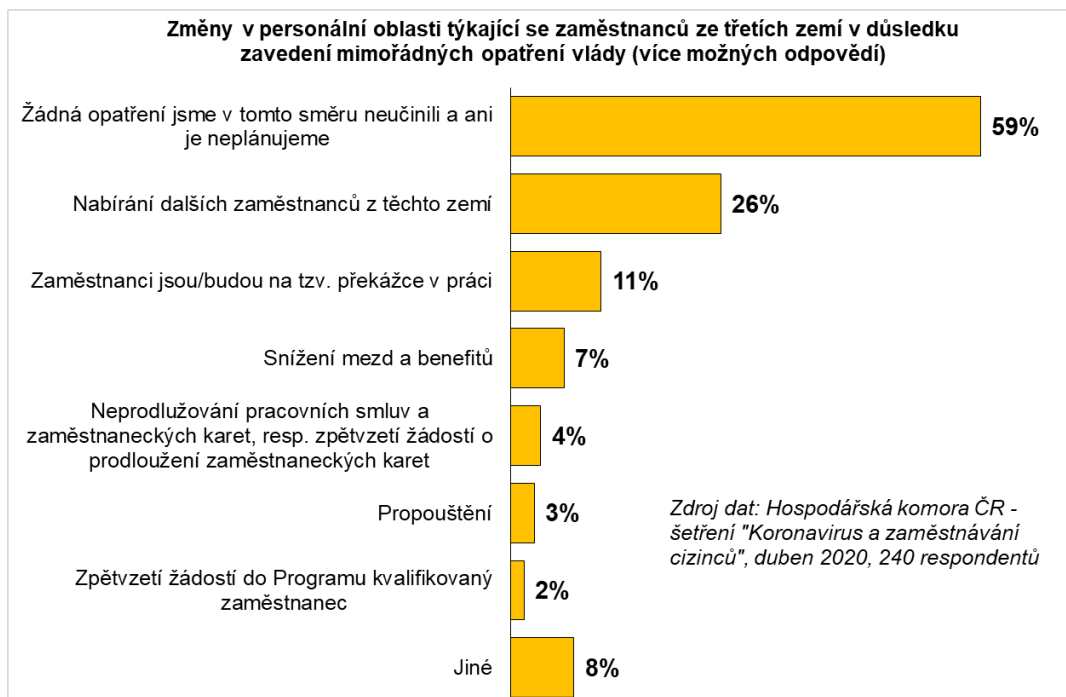
Probíhající a očekávané změny

Na základě našich předchozích šetření víme, že v důsledku mimořádných opatření vlády již velká část členských firem HK ČR přistoupila ke změnám v organizačně-personální oblasti. Zeptali jsme se proto, zda a jaké změny se vztahují i na zaměstnance ze třetích zemí: „*Jaké změny v personální oblasti týkající se zaměstnanců ze třetích zemí Vaše firma v důsledku zavedení mimořádných opatření vlády již učinila nebo aktuálně zvažuje?*“ Respondenti mohli vybrat více z 8 nabízených možností včetně otevřené odpovědi.

Tři pětiny (59 %) respondentů směrem k zaměstnancům ze třetích zemí neučinily žádné speciální kroky a ani je neplánují. Celá čtvrtina (26 %) účastníků ankety deklarovala zájem o nabírání dalších zaměstnanců z těchto zemí. To můžeme potvrdit, protože pověřená pracoviště HK ČR stále evidují značný zájem o Program kvalifikovaný zaměstnanec. Firmy žádají o zařazení do Programu a podávají žádosti o další zaměstnance, a to i přes to, že ambasády příjem žádostí pozastavily. Termín obnovení nabírání zaměstnanců ze třetích zemí dosud zatím není znám.

K propouštění se zatím uchýlila 3 % účastníků šetření, tj. 7 firem z 240. Podobně marginální je počet zaměstnavatelů, kteří neprodužovali pracovní smlouvy a zaměstnanecké karty, resp. žádosti o ně vzali zpět podobně jako žádosti o zařazení do Programu.

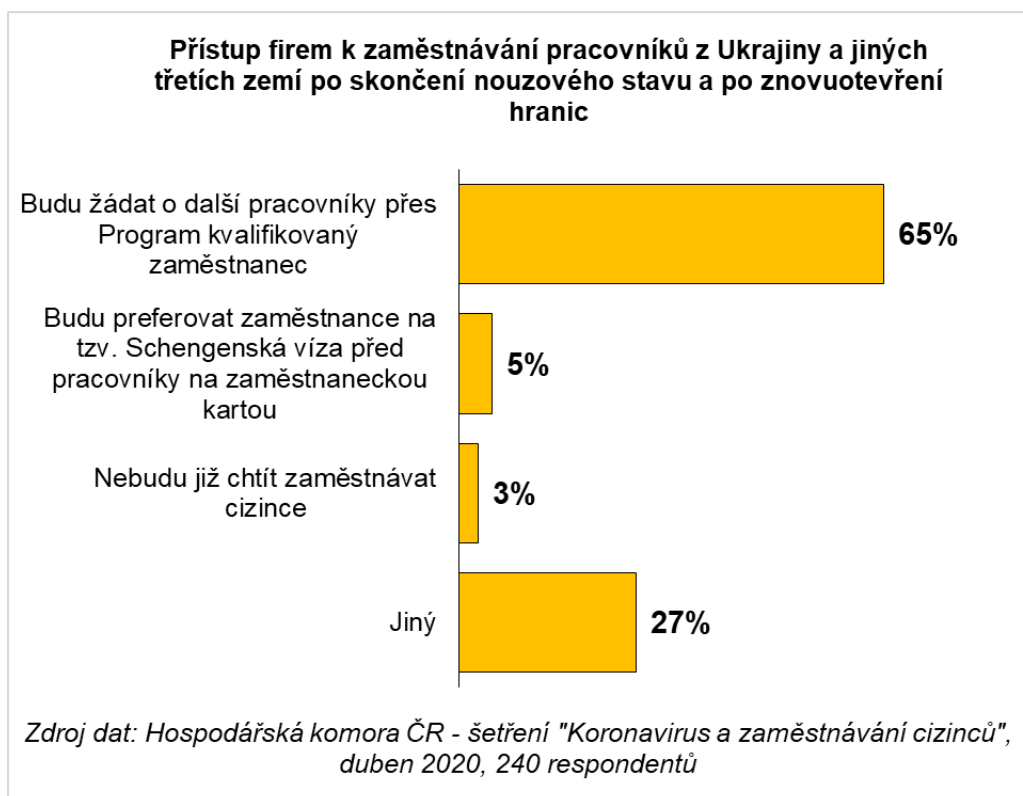
Řada zaměstnavatelů ještě neví, jak bude postupovat. Podle komentářů v otevřené odpovědi vyčkávají na to, až se situace zlepší, až dorazí pomoc státu a jak se bude vyvíjet počet zakázek jejich firmy.

Co se týká zvažovaného propouštění, resp. ukončení spolupráce se zaměstnanci z Ukrajiny nebo jiných třetích zemí v souvislosti s dopady koronaviru, zajímavým zjištěním je, že v současnosti jen 7 % zaměstnavatelů o takovém kroku uvažuje. Ptali jsme se i na počet cizinců, se kterými se firmy plánují pracovně rozloučit, přičemž problém se týká 4 % z celkového počtu téměř 5 tisíc pracovníků zaměstnaných u respondentů.

Současná krize má potenciál výrazně zasáhnout i obecně do přístupu k zaměstnávání cizinců. Ptali jsme se proto: „Změní se nějak Váš přístup k zaměstnávání pracovníků z Ukrajiny a jiných třetích zemí po skončení nouzového stavu a po znovuotevření hranic?“ Firmy si mohly vybrat jednu ze čtyř nabízených možností včetně volné odpovědi.

Většina (65 %) účastníků šetření uvedla, že po znovuotevření hranic bude žádat o další pracovníky přes Program kvalifikovaný zaměstnanec, tedy počítají s delší spoluprací. Velká část firem ale zatím vůbec neví, jak se situace s otevřením hranic a poptávka po službách či výrobcích jejich firmy vyvine. Často respondenti uváděli, že pokud bude možné pracovní místa obsadit českým pracovníkem, nebudou o další cizince žádat.

Mzdové kritérium

Jednou z podmínek zařazení žádosti do Programu kvalifikovaný zaměstnanec je nabízená výše mzdy, která musí být minimálně ve výši 1,2 násobku zaručené mzdy odpovídající příslušné skupině prací (tzv. mzdové kritérium). Toto pravidlo platí od června 2019, dříve byla dolní hranice vyplácené mzdy stanovena standardně na úrovni zaručené mzdy. HK ČR tento krok kritizovala, protože se mimo jiné jedná o mzdové zvýhodňování ukrajinských zaměstnanců před českými, které je v rozporu se zákoníkem práce.

V souvislosti s probíhající ekonomickou recesí ČR je problematika mzdového kritéria velmi aktuální. Zeptali jsme se proto následovně: „V loňském roce bylo v rámci Programu kvalifikovaný zaměstnanec zavedeno tzv. mzdové kritérium 1,2 násobku zaručené mzdy. Nelze tedy zaměstnat přes tento program Ukrajince či jiného cizince ze třetích zemí za nižší mzdu. Jak se Vás toto opatření dotklo?“ Respondenti mohli vybrat více možností z 5 nabízených odpovědí včetně otevřené odpovědi.

Většina (57 %) respondentů uvedla, že vyplácí cizincům vyšší mzdu, a proto se jejich problematika netýká. Pro pětinu (20 %) to znamená překážku v dalším nabírání přes Program, pro 15 % účastníků ankety toto kritérium představuje problém již nyní. **V otevřené odpovědi zmiňovali respondenti negativně především prvek diskriminace vůči českým pracovníkům.** Dobře situaci vystihl tento příspěvek „*Toto nařízení je pro mne zcela nepochopitelné. Jsme s našimi ukrajinskými pracovníky velmi spokojeni, rádi je ohodnotíme lépe na základě jejich výkonosti, ale direktivní nařízení je v tomto ohledu značně kontraproduktivní a nemyslím, že působí dobře ve smíšených kolektivech českých a zahraničních pracovníků.*“